

πολιτισμός

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφρώντας το χθες 54

Μα σα μυρίζει ο όμορφος, βαρσάμια δεν μυρίζουν Επισκόπηση της εργογραφίας του Σταμάτη Αποστολάκη

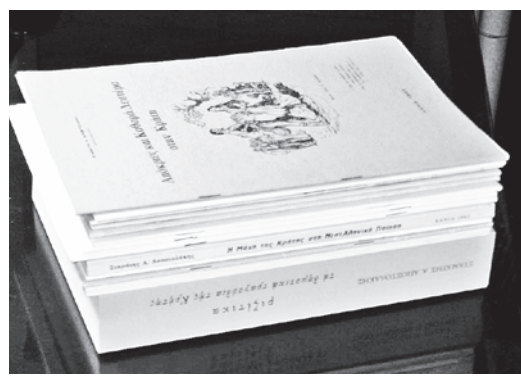
Συνεχίζουμε και σήμερα τις «Αναδιφρήσεις» μας με το έργο του Σελινιώτη δασκάλου **Σταμάτη Αποστολάκη**, ενός από τους πιο σημαντικούς Κρήτες λαογράφους. Το παρουσιάσαμε μαζί με δώδεκα πνευματικούς ανθρώπους πριν από μιάμιση εβδομάδα στο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης, στη μεγάλη του αίθουσα, η οποία ήταν κατάμεστη από Ρεθεμνιώτες και Χανιώτες φίλους των γραμμάτων, που έδειξαν ότι μπορούν να ξεπερνούν τα αόρατα «τείχη» της Κρήτης και να αποδίδουν «τα του Καίσαρος τω Καίσαρι».

Η Κρήτη ευτύχησε να μελετηθεί από σημαντικούς Κρητολόγους, μεταξύ των οποίων και εκλεκτοί λαογράφοι. Σημειώνουμε τους αείμνηστους **Πάυλο Βλαστό, Γεώργιο Σπυριδάκη, Ευαγγελία Φραγκάκη, Γεώργιο Πάγκαλο, Ελευθέριο Πατάκη, Παντελή Βαβουλέ, Ιωάννη Μαυραράκη, Ιδομενέα Παπαρηγοράκη, Γεώργιο Δαφέρμο, Μιχάλη Καυκαλά και Θεοχάρη Προβατάκη**. Οι εκλεκτοί αυτοί ερευνητές έσπειραν τον σπόρο, ώστε να υπάρξει η συνέχεια από τους **Γεώργιο Αικατερινίδη, Γεώργιο Σμπώκο, Αντώνη Πλυμάκη, Κανάκη Γερωνυμάκη, Σταμάτη Αποστολάκη, Βασιλή Χαρωνίτη, Αντώνη Ξανθινάκη, Αριστοφάνη Χουρδάκη, Γεώργιο Παναγιωτάκη, Αντώνη Δαφέρμο** και μερικούς ακόμη άλλους.

Επιχειρώντας να παρουσιάσουμε ως Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο Ρεθύμνης, το έργο επιφανών Κρητών εν ζωή λαογράφων, και να τους τιμήσουμε γι' αυτό, έχουμε διοργανώσει τρεις μέχρι στιγμής σχετικές εκδηλώσεις. Η πρώτη ήταν για τον **Γεώργιο Σμπώκο**. Τον περασμένο Μάιο παρουσιάσαμε το έργο του **Αντώνη Πλυμάκη** και τον τιμήσαμε γι' αυτό, σε μια πολυπρόσωπη εκδήλωση.

Το έργο του τρίτου τιμώμενου, του **Σταμάτη Αποστολάκη**, είναι μεγάλο και πολυποικίλο. Περιλαμβάνει καταρχήν το λειτουργήμα του δασκάλου επί τριετήσια δεκαετίες. Περιλαμβάνει ακόμη 220 περίπου αυτοτελείς εκδόσεις και δημοσιευμένες μελέτες. Κι ακόμη εισηγήσεις σε όλα τα ιστορικολαογραφικά συνέδρια που πραγματοποιήθηκαν στην Κρήτη τις τελευταίες δεκαετίες. Πέρα κι από αυτά, περιλαμβάνει εισηγήσεις σε Ημερίδες, καθώς και δημοσιογραφική εργασία μισού αιώνα. Δεν πρέπει να λησμονήσουμε τη διακονία μιας ζωής δίπλα στον μακαριστό **Ειρηναίο Γαλανάκη**, η οποία περιλαμβάνει και πλούσιο συγγραφικό έργο.

Η πρώτη δημοσιευμένη εργασία του ήταν τα «Λαογραφικά του κυνηγιού» το 1965 στην «Κρητική Εστία». Την πρώτη αυτή περίοδο, 1965-1980, έκανε 18 δημοσιεύσεις. Τη δεκαετία 1981-2000 δημοσίευσε 12 εργασίες, με αποκορύφωμα τα έτη 1981 και 1990, κατά τα οποία παρουσίασε 11 και 13 εργασίες αντίστοιχα. Είναι φανερό ότι όλα αυτά τα χρόνια συγκέντρωνε λαογραφικό υλικό, που προοιωνίζει και τη μελλοντική εκδοτική συνέχεια της πρώτης εικοσαετίας του 21ου αιώνα, κατά την οποία έχει εκδώσει 70 περίπου νέες μελέτες.

Οι δημοσιευμένες εργασίες και αυτοτελείς του εκδόσεις μπορούν να καταταχθούν σε 15 κατηγορίες: τις **λαογραφικές** (λαογραφικά γιορτών, κυνηγιού, τοιγάρου, γεωργικών και βιοτεχνικών εργασιών και άλλες), τις **ιστορικές** (Κρήτες Μακεδονομάχοι, Πρόσσωπα επανάστασης Θερίσου κ.λπ.), τις **εκπαιδευτικές** (Μια ματιά στο παρελθόν της δημοτικής εκπαίδευσης, Μαθητές και διδάσκαλοι στη Δυτική Κρήτη πριν ένα αιώνα κ.ά.), τις **φιλολογικές** (ιδιαίτερα τις αναφερόμενες στο ριζικό τραγούδι, στις μαντινάδες και στις ιστορικές ρίμες), τις **γλωσσικές** (π.χ. τα Γλωσσικά του λαδιού), τις **τοπωνυμικές** (Όρια και τοπωνύμια της επαρχίας Σελίνου, Τοπωνυμικό Πελεκάνου κ.ά.) και τις **εκκλησιαστικές/λατρευτικές** (Στον Άη Θόδωρο στον Ομαλό, Προσκυνητές στ' Αγιερνιώτικο φαράγγι και άλλες πολλές).

Κι ακόμη εργασίες **βιβλιολογικές** (Αναγραφή δημοσιευμάτων Ειρηναίου Γαλανάκη, Βιβλιογραφικά στην κρητική μαντινάδα), **γλωσσολογικές** (Η καμινάδα στη δυτική Κρήτη), **σύνθετες** (Κρητική Χριστιανική Λαογραφία, Ο θάνατος του Ελευθερίου Βενιζέλου στη λαϊκή ποίηση), **μεθοδολογικές** (Η καταγραφή της προφορικής ιστορίας), **κριτικές παρουσιάσεις** (βιβλίων, περιοδικών και δίσκων μουσικής), **ομιλίες** (σε αποκαλυπτήρια μνημείων, σε πνευματικά κέντρα, σε τοπικούς συλλόγους και σε παρουσιάσεις βιβλίων), **συμμετοχές σε τιμητικούς τόμους** (Αντιδώριμα στον Γιώργο Π. Εκκεκάκη), **νεκρολογίες και βιοεργογραφίες** (Παντελής Βαβουλέ, Αγγαία Κυριζάκη, Ελευθερίου Πατάκη μνήμη ιερή κ.ά.) και **εισαγωγές και προλογισίες βιβλίων** άλλων συγγραφέων (που είναι αμέτρητες).

Μια άλλη σημαντική του προσφορά είναι η εβδομαδιαία ολοσέλιδη στήλη «Πνευματικά και καλλιτεχνικά γεγονότα του τόπου μας» στην εφημερίδα «Χανιώτικα Νέα», από το 1966 μέχρι σήμερα ανελλιπώς. Ο προσδιορισμός «ανελλιπώς» σημαίνει ότι έχει δημοσιεύσει -ούτε λίγες ούτε πολλές- 2.600 συνεργασίες, με την παρουσίαση εκδόσεων κυρίως αλλά και πνευματικών εκδηλώσεων. Δίπλα στην δημοσιογραφική του προσφορά θα πρέπει να καταθέσουμε και τη ραδιοφωνική, με εκατοντάδες ώρες εκπομπών στο Ελληνικό Ίδρυμα Ραδιοφωνίας στο Ζάππειο την περίοδο 1953-54, στην ΕΡΑ Χανίων και στο «Ράδιο Μαρτυρία» Χανίων, πάντα και παντού αφιλοκερδώς.

Προσπαθώντας να διερευνήσουμε τις αιτίες της αφοσίωσης του αυτής αφενός στην εκπαίδευση και αφετέρου στην καταγραφή του λαϊκού πολιτισμού και της ιστορίας, θα δούμε ότι καταρχήν ο έρωτάς του για την εκπαίδευση ξεκίνησε από ένα βιβλίο. Ισχυρό κίνητρο για την απόφασή του να γίνει δάσκαλος στάθηκε το βιβλίο του Ιωάννη Μουρέλλου (φωτογραφία) *Ο Δάσκαλος του 1948*, που ο πατέρας του είχε δανειστεί φρεσκοτυπωμένο από τη βιβλιοθήκη του οικοτροφείου της Σούγιας, όπου εργαζόταν ως μαραγκός. Διηγείται επίσης ότι ο γυλιός του κατά τις δύσκολες στρατιωτικές ασκήσεις βαρύνονταν λιγότερο από τροφές και στρατιωτικά εξαρτήματα και περισσότερο από τα βιβλία που μόλις είχε αγοράσει από το Μοναστηράκι και που δεν ήθελε να αποχωριστεί.

Όμως ο έρωτάς του για το βιβλίο και τις επιστήμες δεν αρκούν από μόνα τους να εξηγήσουν την έκταση και ποιότητα του έργου του. Για να παραχθεί απαιτούνταν και άλλες αρετές, όπως η μεθοδικότητα και η εργατικότητα. Στο ερώτημα πού και πώς μπορεί να τις απέκτησε, την απάντηση δίνει, όπως το έχει ήδη επισημάνει ο **Βαγγέλης Κακατσάκης**, η μετεκπαίδευσή του τη διετία 1966-68 στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Η θητεία του στην Ελληνική Γλώσσα δίπλα στον **Ιωάννη Κακριδή**, στην Κρητική Λογοτεχνία δίπλα στον **Νικόλαο Τωμαδάκη**, στη Λαογραφία δίπλα στον **Γεώργιο Σπυριδάκη** και στην Ονοματολογία δίπλα στον ιδρυτή της Ελληνικής Ονοματολογικής Εταιρείας **Ιωάννη Θωμόπουλο**, δίνουν μια πρώτη εξήγηση.

Κι ήταν οι γονείς του **Απόστολος** και **Αναστασία Μπουλταδάκη**, που τον είχαν με τη σειρά τους εισάγει στον ατακό τους κόσμο και του έδωσαν αυτή την υπερβάλλουσα σεμνότητα αλλά και την εξίσου υπερβάλλουσα αίσθηση του καθηκοντος και της αξιοπρέπειας, με τη «ορμήνεια» τους, μεταξύ άλλων: «Παιδί μου, να πράτεις έτσι, που, απ' όπου περνάς, να μη ντρέπεται».

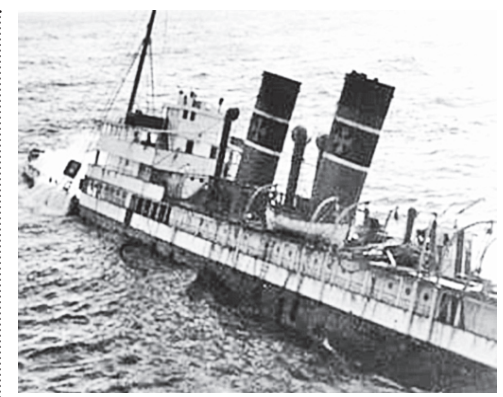
Όσο για τη μεθοδικότητα αλλά και την πρωτοτυπία του, αρκεί να ρίξουμε μια ματιά στα τετράδια μαθητικών εργασιών (project θα τα λέγαμε σήμερα, μετά από μισό αιώνα), τα οποία του είχα ζητήσει να παρουσιάσει σε ημερίδα στα Χανιά με θέμα την Κρήτη και τον πολιτισμό της στην εκπαίδευση, για να διαπιστώσουμε ότι, όχι μόνο τον χαρακτήριζαν σε όλες τις εκφάνσεις του, αλλά και τις καλλιέργησε σε μία και πλέον γενιά τυχερών παιδιών, στη Μακεδονία και στο νομό Χανίων.

Σ' ένα άλλο τομέα, αρκεί να ρίξουμε μια ματιά στα χειρόγραφα του για να εκτιμήσουμε όχι μόνο την καλλιγραφία αλλά -προ πάντων- τον άνθρωπο πίσω της, που απαιτεί από τον εαυτό του αυτό το επίπεδο καθαρογραφίας, προκειμένου να μην κουράσει τον αποδέκτη. Στις παραπάνω ιδιότητες, **επιστημονική, σεμνότητα, μεθοδικότητα, εργατικότητα, πρωτοπορικότητα** και **ήθος**, θα πρέπει να προσθέσουμε την **ανιδιοτέλειά** του. Ουδέποτε αποκόμισε οτιδήποτε, από ένα έργο που θα μπορούσε να τον έχει κάνει πλούσιο, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες, κατά τις οποίες το μεγαλύτερο μέρος του επιστημονικού έργου -ακόμη κι αυτά τα σχολικά χειρίδια- παράγονται με προπαιτούμενα τα χρήματα των ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

Ο **Σταμάτης Αποστολάκης** δεν χρειάζεται ίσως μια ακόμα βράβευση. Οι εβδομήντα και πλέον σχετικές τελετές τον έχουν κουράσει: Ακαδημία Αθηνών (δύο φορές), Οικουμενικό Πατριαρχείο, Επαρχιακή Σύνοδος της Εκκλησίας της Κρήτης, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών «Ελευθέριος Βενιζέλος», Ελληνική Ονοματολογική Εταιρεία, Ελληνική Λαογραφική Εταιρεία, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση και Δήμος Χανίων, Παιδαγωγικό Τμήμα Πανεπιστημίου Κρήτης και δεκάδες ακόμα φορείς. Ίσως εκείνο που θα του έπρεπε να ήταν ένας τιμητικός τόμος, με τις επιστημονικές εργασίες-αντιδώρα όλων εκείνων που έχει ευεργετήσει με το ευρύ, εκτεταμένο και σημαντικό έργο του.

Τα τελευταία χρόνια αντιμετωπίζει προβλήματα με την υγεία του. Τα παλεύει, όπως πάλεψε με τα μανιασμένα κύματα στις 6 Οκτωβρίου 1951, όταν με το πλοίο *Αδρίας* ναυάγησε στη γνωστή μας και από τη μεταγενέστερη τραγωδία-Φαλκονέρα.

Τα παλεύει με τη συμπαράσταση όλων, και πάνω κι απ' αυτή με την αφοσίωση της συζύγου του **Ελευθερίας Κοντάκη** και των οικογενειών των παιδιών του. Μαζί μ' αυτή την αγάπη, τη δική του και όλων μας, η αίσθηση του καθηκοντος, να μπωρέσει δηλαδή να κοινωνήσει το έργο του μακαριστού **Ειρηναίου Γαλανάκη**, που μόνο αυτός γνωρίζει τόσο βαθιά, του δίνουν δύναμη να ξεπερνά τις περιπέτειες, συνεχίζοντας να παράγει πνευματικό έργο και επιβεβαιώνοντας ένα από τα πιο γνωστά ριζικά τραγούδια, που εδώ και επτά δεκαετίες μελετά:

...μα σα μυρίζ' ο φρόνιμος βαρσάμια δε μυρίζουν...
Μυρίζ' εκεί που πορπατεί, μυρίζ' εκεί που στέκει, μυρίζ' εκεί που κάθεται, μυρίζει κι αν κοιμάται.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης, Γ.Γ. Ι.Λ.Μ. Ρεθύμνης είναι Δρ Παιδαγωγικής, Γ.Γ. Ι.Λ.Μ. Ρεθύμνης

Έναντι Σχολής Χωροφυλακής

Νηπιακή εκπαίδευση

Τα σπήλαια του Ρεθύμνου

Παραδοσιακή αγγειοπλαστική

Ρέθυμνο και θάλασσα

Μνημειακά κενά

Το Ρέθυμνο του τρόμου

Η εκπαίδευση στο Ρέθυμνο

Κυκλοφορούν

Οκτώ βιβλία του Χάρη Στρατιδάκη για το Ρέθυμνο